

Pripomienky k návrhu Zákona o fiduciárnom vyhlásení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vážený pán minister,

dovoľte mi Vám formou listu k Vaším rukám, ako i vo forme uplatnenia všeobecnej pripomienky (pripomienka smerujúca k celému návrhu zákona ako koncepcná a ľudskoprávna pripomienka) prostredníctvom systému Slov-lex **uviesť nasledujúce vyjadrenie.**

Testujúc ľudskoprávne požiadavky uznania a ochrany párov rovnakého pohlavia najmä vo svetle ostatnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) (Fedotova and Others v. Russia - 40792/10, 30538/14 and 43439/14) mi dovoľte **upriamiť Vašu pozornosť** na skutočnosť, že Súd v citovanom rozhodnutí odkázal na existenciu pozitívneho záväzku štátu, na základe ktorého majú členské štáty povinnosť vytvoriť **špecifický právny rámec** pre právne uznanie práv osôb rovnakého pohlavia.¹

Pre objektivnosť mojej argumentácie je potrebné uviesť, že síce Súd aj napriek výzve viacerých intervenientov (napríklad *Council of Europe Commissioner for Human Rights, LGB Alliance, ACCEPT Association, Youth LGBT Organisation Deystvie, the National LGBT Rights Organisation LGL, the “Love Does Not Exclude” Association, the Polish Society of Anti-Discrimination Law, Iniciativa Inakost, Insight Public Organisation and Sarajevo Open Centre, Russian LGBT Network and Sphere Foundation, Human Rights Centre of Ghent University*) v citovanom rozhodnutí **neposkytol explicitne demonštratívny výpočet práv spojených s uznaním homosexuálnych párov**, avšak niektoré všeobecné a konkrétne charakteristiky sa dajú z tohto rozhodnutia identifikovať.

Samotný Súd uvádza, že **zatiaľ neexistuje jasný európsky trend čo do spôsobu a rozsahu ochrany homosexuálnych zväzkov**, a preto poukazuje, že na základe princípu subsidiarity je

¹ 164. It can therefore be seen from the case-law of the Court that Article 8 of the Convention has already been interpreted as requiring a State Party to ensure legal recognition and protection for same-sex couples by putting in place a “specific legal framework”.

na členských štátoch aby identifikovali, aký právny režim poskytne párom rovnakého pohlavia adekvátne uznanie a ochranu.

Vážený pán minister,

predložením návrhu zákona o fiduciárnom vyhlásení v medziach Súdom spomínaného princípu subsidiarity sa začína **legislatívny proces a právopolitická diskusia o rozsahu právneho režimu**, ktorý sa v Slovenskej republike poskytne párom rovnakého pohlavia. Súd poznamenáva, že nie je jeho úlohou určiť aký právny režim/status bude homosexuálnym párom priznaný. Je **to úloha národných autorít, ktoré vytvárajú právnu politiku v danej oblasti**. Preto mi dovoľte poskytnúť Vám prehľad myšlienok z citovaného rozhodnutia Súdu, ktoré Vám, ako predkladateľovi návrhu zákona pri tvorbe právnej politiky, odporúčam vziať na vedomie, s ohľadom na už judikovanú existenciu pozitívneho záväzku štátu. Zároveň uvádzam stručné stanovisko vo vzťahu ku konkrétne navrhnutým ustanoveniam v návrhu zákona.

- 1) Z článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej len „Dohovor“) „Ochrana súkromného a rodinného života“ vyplýva, že štát má povinnosť poskytnúť párom rovnakého pohlavia adekvátne **(právne) uznanie** a ochranu ich vzťahu.² Cieľom uznania vzťahu párov rovnakého pohlavia má byť **zaštítanie týchto párov legitimitou** a posilniť ich **inklúziu v spoločnosti** tak, aby sa obmedzovala stigmatizácia na základe sexuálnej orientácie. Keďže vo veci prejednáwanej v citovanom rozhodnutí ide o zásadné otázky osobnej a spoločenskej identity párov, zohľadňujúc aj jasný pokračujúci trend ich uznávania v Európe, Súd konštatoval, že *„miera voľnej úvahy štátu v otázke právneho uznania a ochrany homosexuálnych párov je podstatne obmedzená. Na druhej strane voľná miera úvahy čo do spôsobu splnenia tohto záväzku zostáva pre štáty široká.*³ Táto voľná úvaha sa vzťahuje aj na samotný

² 178. States are required to provide a legal framework allowing same-sex couples to be granted adequate recognition and protection of their relationship.

³ 188. Nevertheless, as is already apparent from the Court's case-law (see *Schalk and Kopf*, § 108; *Gas and Dubois*

§ 66; *Oliari and Others*, § 177; and *Chapin and Charpentier*, § 48, all cited above), the States Parties have a more extensive margin of appreciation in determining the exact nature of the legal regime to be made available to same-sex couples, which does not necessarily have to take the form of marriage (see paragraph 165 above). Indeed, States have the “choice of the means” to be used in discharging their positive obligations inherent in Article 8 of the Convention (see *Marckx*, cited above, § 53). The discretion afforded to States in this respect relates both to the form of recognition and to the content of the protection to be granted to same-sex couples.

189. The Court observes in this connection that while a clear ongoing trend is emerging towards legal recognition and protection for same-sex couples, no similar consensus can be found as to the form of such recognition and the content of such protection. Thus, in accordance with the principle of subsidiarity underpinning

spôsob ochrany a uznania párov rovnakého pohlavia (nemusí ísť len o manželstvo), ako aj obsah tejto ochrany“. Súd dodáva, že „rozdielnosť je potrebné vnímať ako obohatenie, nie ohrozenie“.⁴ Za nedostatočné Súd považoval, ak boli páry rovnakého pohlavia len de facto zväzkami. **Podľa môjho názoru, fiduciárne vyhlásenie ako jednostranný právny úkon (§ 1 a 2 návrhu), t. j. úkon ktorý nie je konštituovaný ako zväzok, nebude zodpovedať myšlienkam Súdu, ktoré vyjadril v citovanom rozhodnutí. Súd vykonanie jednostranného právneho úkonu, podľa môjho názoru, nebude považovať za základ pre vytvorenie trvalého zväzku. Za dôverníka totiž môže byť ustanovená nielen jedna, ale viacero osôb (§ 4 ods. 2), čo je v rozpore s princípom monogamie zväzkov. Súd v rozhodnutí vychádza zo vzťahu monogamného páru (*couple*). Navyše, dôverníkom môže byť aj príbuzný v priamom rade, manžel alebo súrodenec (§ 4 ods. 2), čo by v podmienkach slovenského súkromného rodinného práva odporovalo prekážke existencie príbuzenského vzťahu. Znamená to, že inštitút fiduciárneho vyhlásenia nie je vyhradený len párom (rovnakého pohlavia), ale je určený širokej a rôznorodej skupine osôb v rôznych životných situáciách. To, že Súd nebude považovať návrh zákona za návrh, ktorý napĺňa myšlienky Súdu uvedené v citovanom rozhodnutí, je podčiarknuté aj v § 1 – vo vymedzení účelu zákona: „Účelom zákona je vytvoriť predpoklady pre zníženie právnej neistoty fyzickej osoby v niektorých životných situáciách, a to vymedzením právnych účinkov fiduciárneho vyhlásenia.“** Pokiaľ ide o Súdom vyžadovanú mieru publicity, respektíve uznania zväzku spoločnosťou uvádzam, že síce obsah fiduciárneho vyhlásenia bude viesť Notárska komora Slovenskej republiky v Notárskom centrálnom registri fiduciárnych vyhlásení a obsah fiduciárneho vyhlásenia sa bude zverejňovať (§ 3 ods. 1), obávam sa však, že touto formou zverejňovania sa nenaplnia štandardy, ktoré očakáva Súd (napr. obmedzovanie stigmatizácie v spoločnosti; zvýraznenie osobnej a spoločenskej identity párov; posilnenie inklúzie v spoločnosti).

the Convention, it is above all for the Contracting States to decide on the measures necessary to secure the Convention rights to everyone within their “jurisdiction”, and it is not for the Court itself to determine the legal regime to be accorded to same-sex couples (see *Christine Goodwin*, § 85, and *Marckx*, § 58, both cited above).”,⁴ 180. As far as the issue raised by the present case is concerned, allowing same-sex couples to be granted legal recognition and protection undeniably serves these ideals and values in that recognition and protection of that kind confers legitimacy on such couples and promotes their inclusion in society, regardless of sexual orientation. The Court emphasises that a democratic society within the meaning of the Convention rejects any stigmatisation based on sexual orientation (see *Bayev and Others v. Russia*, nos. 67667/09 and 2 others, § 83, 20 June 2017). It is built on the equal dignity of individuals and is sustained by diversity, which it perceives not as a threat but as a source of enrichment (see *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, § 145, ECHR 2005-VII).

2) Súd pripomína, že práva garantované Dohovorom majú byť **praktické a nie iba teoretické**. Právna ochrana homosexuálnych párov preto musí byť adekvátne, pričom Súd judikoval, že k základným/integrálnym aspektom partnerského spoluzitia patria materiálne povinnosti (vyživovacia povinnosť, dedenie, zdaňovanie), ako aj morálne povinnosti (vzájomné práva a povinnosti [mutual assistance]).⁵ Za základné aspekty života považuje Súd tie záležitosti, ktoré sa týkajú **majetku, dedenia a vzájomných vyživovacích povinností, ale aj zdaňovania**. Ďalšie dôležité aspekty sú možnosť využiť alebo zohľadniť uznanie páru v administratívnych a v súdnych konaniach. Na viacerých miestach sa spomína trestné konanie (napr. právo odoprieť výpoveď voči partnerovi), prípadne administratívne pobytové konanie (priznanie práva na pobyt odvodené od partnera). **Podľa môjho názoru, životné situácie vypočítané v § 5 návrhu zákona, ako aj v novelizačnom článku II a III sú cestou dobrým smerom k naplneniu ľudskoprávneho štandardu, avšak z pohľadu Súdu by v obdobnom prípade voči Slovenskej republike mohli byť považované za nedostatočne a úzko vymedzené.**

⁵ 190. However, since the Convention is intended to guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective (see *Airey v. Ireland*, 9 October 1979, § 24, Series A no. 32, and *M.A. v. Denmark* [GC], no. 6697/18, § 162, 9 July 2021), it is important that the protection afforded by States Parties to same-sex couples should be adequate (see paragraph 178 above). In this connection, the Court has already had occasion to refer in certain judgments to aspects, in particular material (maintenance, taxation or inheritance) or moral (rights and duties in terms of mutual assistance), that are integral to life as a couple and would benefit from being regulated within a legal framework available to same-sex couples (see *Vallianatos and Others*, § 81, and *Oliari and Others*, § 169, both cited above).